



ÇINAR

<i>Ülkemizde Cumhuriyet'in Kuruluşu</i>	2
<i>Cumhuriyet Nasıl İlan Edildi?</i>	2
<i>Atatürk Diyor Ki'</i>	3
<i>İşte Cumhuriyet'ten Beklediğimiz Netice</i>	3
<i>Akdeniz'e Doğru</i>	3
<i>Cumhuriyet Türkiye'sine Bir Bakış</i>	4-5
<i>Cumhuriyetçilik</i>	6-7

CUMHURİYET BAYRAMI

29 Ekim 1923 ülkemizde cumhuriyet yönetiminin ilan edildiği gündür. Bugün ulusal bayram günüdür. Her yıl cumhuriyet yönetiminin ilanını 28 - 29 Ekim günleri Cumhuriyet Bayramı olarak coşkun törenlerle kutlarız.

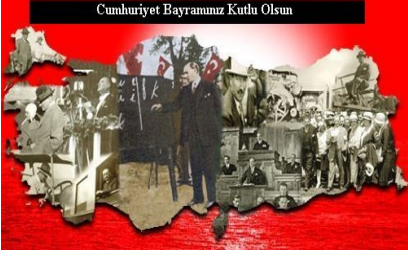
Cumhuriyet yönetiminden önce devletimizin adı Osmanlı İmparatorluğu idi. Osmanlı Devleti, Osman Bey tarafından 1299'da Söğüt 'de kuruldu. Osmanlı devlet yöneticisine padişah denirdi. Osmanlı Devletini altı yüz yirmi dört yılda, otuz altı padişah yönetti. Son padişah Sultan Vahdettin'dir.

Eskiden ülkelerde tek kişi egemendi. Ülkelerini diledikleri gibi yöneten bu kişilere padişah, şah, kral, hakan, sultan denirdi. Yönetim çoğu zaman babadan oğula geçerdi. Oğulun küçük olması, deli olması yönetici olmaya engel sayılmazdı. Böyle tek kişinin kendi başına buyruk, sorumsuz, denetimsiz yönetimine **mutlakiyet** denir. Mutlakiyet yönetiminde ege-

menlik kayıtsız şartsız tek bir kişidedir.

Mutlakiyetle yönetilen ülkelerde zamanla hakana, padişaha, şaha, krala yardımcı olsun diye meclis kuruldu. Meclis üyeleri halkın dileklerini yöneticiye duyurur, yasa tasarısını hazırlardı. Bu yasa tasarıları hakan, padişah, şah, kral tarafından benimsendiğinde yasalardı. Bu yönetim biçimine **Meşrutiyet** denir. Ancak meclisin yetkileri genel olarak çok sınırlıdır. Osmanlı Devletinde 1876 ve 1908 yıllarında iki kez meşrutiyet ilan edildi.

Üçüncü yönetim biçimi cumhuriyettir. **Cumhuriyet**'te egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur. Ulus kendini yönetme yetkisini temsilcileri - milletvekilleri- aracılığı ile kullanır. Cumhuriyet yönetiminde yurttaşın seçme ve seçilme hakkı vardır. Seçilen temsilciler yasalar yapar, yöneticileri ulusu adına denetler. Yönetilenler dilerlerse seçimlerde yöneticilerini değiştirirler.



Cumhuriyet Bayramınız Kutlu Olsun

biz de yenilmiş sayıldık. Ülkemiz İngilizler, Yunanlılar, Fransızlar, İtalyanlar tarafından paylaşıldı.

Ulusuna inanan, güvenen Mustafa Kemal Paşa, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a geldi. Erzurum'da, Sivas'ta kongreler düzenledi. Mustafa Kemal Paşa "**Tek bir egemenlik var, o da Milli egemenliktir. Ülkeyi yine ulusun kendi gücü kurtaracaktır.**" diyordu. Yurdun dört bir tarafından gelen ulus temsilcileri -milletvekilleri- 23 Nisan 1920 günü Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nde toplandı. Meclis, Mustafa Kemal Paşa'yı başkan seçti. Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde Büyük Millet Meclisi Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı başlattı. Bir yandan efler, dadaşlar, seymenler buldukları yörede düşmana karşı koydular. Öte yandan düzenli ordular İnönü'de, Sakarya'da, Dumlupınar'da savaştılar. Yurdumuz düşmanlardan kurtarıldı.

Tahtını, rahatını düşünen padişah, yenilen düşmanla birlikte yurdumuzdan kaçtı. İmzalanan **Lozan Barış Antlaşması** ile yeni bir

devlet doğdu. Bu doğan devletin yönetim biçimi henüz belirlenmemiştir.

İkinci dönem Büyük Millet Meclisi 11 Ağustos 1923'te ilk toplantısını yaptı. 13 Ekim 1923'te Ankara Başkent oldu. Atatürk ; düşmanın ülkeden atılıp sınırlarımızın belirlenmesinden sonra, çoktan beri tasarladığı cumhuriyetin ilanı üzerinde hazırlıklar yapmaya başladı. **28 Ekim 1923** akşamı yakın arkadaşlarını Çankaya'da yemeğe çağırdı. Onlara , "Yarın Cumhuriyet'i ilan edeceğiz." Dedi.

29 Ekim 1923 günü Atatürk, milletvekilleri ile görüştüktan sonra taslağı hazırlanan cumhuriyet önergesi Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne verildi. Meclis önergeyi kabul etti.

Böylece ülkemizde cumhuriyet yönetimi kuruldu. Atatürk kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı oldu. Cumhuriyet'in ilanı yurttan sevinç ve coşku ile karşılandı.

Cumhuriyet ; yurttaşların seçme ve seçilme hakkının olduğu bir yönetimdir. Ulus temsilcilerinin kabul ettiği yasalarla ülkenin yönetilmesidir. Cumhuriyet yönetiminde söz ulusundur. Cumhuriyet'i korumak, kollamak, yaşatmak her yurttaşın ödevidir.

CUMHURİYET NASIL İLAN EDİLDİ?



Aşağıda cumhuriyetin ilanını meclis

muhabiri olarak izlemiş bir

yazarımızın

anısını okuyacaksınız.

O günlerde bütün gazeteciler ve halk merakta idi. Bir yenilik var... Fakat bu nedir ? Bir türlü belli olmuyordu. Ben o zamanlar Öğüt Gazetesinde

çalışıyordum. Meclisin bütün toplantılarına devam ediyordum.

Atatürk Çankaya'da kendisine konuk olan arkadaşlarına Cumhuriyet'i ilan etmenin zamanı geldiğini, bildiriyor. Bunun için anayasada değişiklik yapmak gerektiğini açıklıyordu. 28 Ekim 1923 günü konukları gittikten sonra İsmet İnönü ile birlikte anayasada ne gibi değişiklikler yapılacağını görüştüler.

1923 yılının Ekim ayının yirmi dokuzuncu Pazartesi sabahı idi. Güneşli bir hava. Samanpazarı ve Karaoğlan'dan insanlar sel gibi meclise doğru akıyordu. Kalpaklı, başlıklı, fesli erkekler ve bunların arasında kadınlar, meclisin karşısındaki Millet Bahçesi'ne meydana toplanmışlardı.

Halk Millet Meclisinin kararını merakla bekli-

yordu. Birçokları tanımadıkları milletvekillerine yaklaşıyor, haber soruyordu. Güneş battı. Karanlık bastı. Buna rağmen halk dağılmıyordu. Hepimiz sabırsızlıkla bir haber bekliyorduk. Meclisin dar kapısından bir milletvekili çıktı. Orada bulunan gazeteciler, hepimiz milletvekilinin etrafını çevirdik. Milletvekili :Şu dakika içerde pek mutlu ve tarihsel kararlar veriliyor, dedi. Dışarıya sızan haber bu kadardı.

Akşam saat on sekiz kırk beş'ti Millet Meclisi oturumu açıldı. Donuk bir ışık. Sağda dinleyicilere ayrılmış bir yer, solda gazeteciler balkonu, ortada okul sıralarında oturmuş milletvekilleri, Atatürk yok. Bütün milletvekilleri sıkışık bir durumda oturuyorlardı. Bu sessizlik içinde İsmet İnönü : Anayasanın birinci maddesinin "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Türkiye Devletinin hükümet şekli cumhuriyettir" biçiminde değiştirilmesi için görüşme açılsın dedi. Değiştirilmesi istenen başka maddeler de vardı. Değişiklik isteği üzerine birçok milletvekili söz aldı. Heyecanlı konuşmalar yapıldı. Bu sırada milli şair Mehmet Emin Yurdakul söz alarak orada bulunanları "Yaşasın Cumhuriyet" diye bağırmağa davet etti. Bütün milletvekilleri tek bir vücut gibi harekete geçti, ayağa kalktılar. Gün görmüş gaziler, generaller, kalemleriyle, kılıçlarıyla bu memleketle hizmet etmiş kahra-

manlar dimdik durdular. Sonra hep bir ağızdan "Yaşasın Cumhuriyet" diye bağırıldılar. Anayasa değişikliği görüşmeleri tamamlandıktan sonra değişiklik isteği oya sunuldu. Bütün eller "kabul" diye kalktı. Türkiye devletinin cumhuriyet olduğunu belirleyen değişiklik oy birliği ile kabul edildi. Saat sekiz buçuktu. Bu dakikadan itibaren Türkiye Devleti'nin adı Cumhuriyet olmuştu.

Bu cumhuriyete bir başkan seçmek gerekiyordu. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı seçimine 158 milletvekili katıldı. Ankara milletvekili Gazi Mustafa Kemal Cumhurbaşkanı'na seçildi.

Bu anda Kemal Atatürk meclis salonunda görüldü. Alkışlar arasında kürsüye çıktı. Herkes Atatürk'ü dinliyordu. Konuşmasını bitirdiği zaman uzun uzun alkışlandı. Gök gürültüsünü andıran alkışlar arasında Atatürk yerine oturdu.

Halk meclisin önünde bekliyordu. Cumhuriyetin ilanını ve Atatürk'ün Cumhurbaşkanı seçildiğini duyunca coştı. Bu arada 101 pare top atıldı. Top sesleri Türk ulusuna cumhuriyeti ilan ediyordu. Türk ulusu, yıllardan beri hasretini çektiği egemenliğe ve cumhuriyete kavuşmuştu.

**Enver Behnan
ŞAHPOLYO**

ATATÜRK DİYOR Kİ!

Cumhuriyet; fikren, ilmen ve bedenen kuvvetli ve yüksek seciyeli muhafızlar ister.

Benim nâciz vücudum birgün elbet toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır.

Ey yükselen yeni nesil! İstikbal sizsiniz. Cumhuriyeti biz kurduk, onu yükseltecek ve yaşatacak sizsiniz.

Biz doğrudan doğruya milletseveriz ve Türk milliyetçisiyiz. Cumhuriyetimizin dayanağı, Türk topluluğudur.

Cumhuriyet fikir serbestliği taraftandır. Samimî ve meşru olmak şartıyla, her fikre hürmet ederiz. Her kanaat bizce muhteremdir.

Türk milletinin karakterine ve adetlerine en uygun olan idare, Cumhuriyet idaresidir.

Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemiyle devlet şekli demektir.

Cumhuriyet, yüksek ahlaki değer ve niteliklere dayanan bir idaredir. Cumhuriyet fazilettir.

Bugünkü hükümetimizin, devlet teşkilatımızın doğrudan doğruya milletin kendi kendine, kendiliğinden yaptığı bir devlet ve hükümet teşkilatıdır ki onun adı Cumhuriyettir. Artık hükümet ile millet arasında geçmişteki ayrılık kalmamıştır. Hükümet millet ve millet hükümettir.

İŞTE CUMHURİYET'TEN BEKLEDİĞİMİZ NETİCE



Atatürk, Mudanya yolu ile Bursa'ya gidiyordu. Kalabalık bir halk kitlesi iskelede etrafını çevirmiş bulunmaktaydı. Bir kadının elinde bir kâğıtla Atatürk'e yaklaştığı görüldü. İhtiyar, zayıf bir kadındı. Ata'nın yolunu keserek titrek bir sesle:

- Beni tanıdın mı oğul? dedi. Ben sizin Selanik'te komşunuzdum. Bir oğlum var. Devlet demiryollarına girmek istiyor. Siz onu alsınlar dediniz. Fakat müdür dinlemedi. Oğlumu yine işe almamış. Ne olur bir kere de siz söylemeniz.

Atatürk'ün çelik bakışlı gözleri samimiyetle parladı. Elleriyle geniş jestler yaparak ve yüksek sesle:

- Oğlunu almadılar mı? dedi. Ben tavsiye ettiğim hâlde mi almadılar? Ne kadar iyi olmuş... Çok iyi yapmışlar... İşte Cumhuriyet böyle anlaşılacak...

Kadın, kalabalığın içinde kaybolmuştu. Ve Atatürk adeta kendinden geçmiş bir sesle:

- İşte cumhuriyetten beklediğimiz netice... diyordu.

AKDENİZ'E DOĞRU

Eğilmez başımıza taç yaptık hürriyeti,
Zaferle kalbimize yazdık Cumhuriyeti...

Sakarya'dan su içtik o çelik süngülerle,
Yuvaları dağılmış bir avuç yılmaz erle.

"Hedef Akdeniz, asker!" diyen parmağa koş-
tuk...
Zafer bahçelerinden gül koparmağa koştuk...

Yol gösterdi göklerden bize binlerce yıldız,
Kıpkızıl ufuklardan taşı al bayrağımız.

Koştuk aslanlar gibi kükreyip dağdan dağa
Canavarlar dışinden vatani kurtarmağa.

Sakarya'dan su içtik o çelik süngülerle,
Yuvaları dağılmış bir avuç yılmaz erle.

Eğilmez başımıza taç yaptık hürriyeti,
Zaferle kalbimize yazdık Cumhuriyeti...

Ömer Bedrettin UŞAKLI



Yirminci yüzyılın başında, hattâ Cumhuriyet'in kurulduğu yıllarda, Türkiye'nin bir ucundan öteki ucuna, tarımda karasaban dönemi yaşıyordu; Türkiyede traktör, ilaçlama âleti, ziraî ilaç, kimyevî gübre üretilmiyordu; köylümüz bunları kullanmayı bilmiyordu. Tarım teknolojisi bin yıl öncekinden pek farklı sayılmazdı. Cumhuriyet döneminde, nüfusumuz 10 milyon civarından 50 milyonun üstüne yükseldiği halde, Türkiye halkı 1923'tekinden daha iyi besleniyorsa, bunu bilim ve teknolojideki ilerlemelere ve artan üretim gücüne borçluyuz. Cumhuriyetten bu yana nüfusu beş katına yakın artış gösteren Türkiye'nin, bu süre içinde, buğday üretimini sekiz katına yakın arttırabilmesi (ve başka tarımsal üretim alanlarında aynı gelişmelerin görülmesi) sayesinde ki, Türkiye bugün kendi nüfusunu besleyebilecek sayılı dünya ülkeleri arasında bulunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyetinin kurulduğu günlerde, ülkede sanayi teknolojisi Batı Avrupa'nın XIX. yüzyılın başında ulaştığı teknolojiden bile geri idi. 1915 yılına ait istatistik bilgilerine göre, elektrik gücü kullanan tesisler son derecede azdı ve bunlara sadece bir iki şehirde rastlanabilirdi. Ülke, elektrik çağ! şöyle dursun, buhar çağına bile tam olarak geçmiş sayılmazdı. Dereler üzerinde kurulup su gücü ile dönen basit değirmenler, sanayi sektörünün önemli bir kesimini oluşturuyordu. Çeşitli üretim kollarında, işyeri başına düşen ortalama işçi sayısı 2 veya 3'ten ibaretti. Hiçbir faaliyet kolunda ortalama işçi sayısı 5'in üstüne çıkmıyordu, iş yerleri, genellikle, "küçük zanaat" kategorisine giren atölyelerden ibaretti. Üstelik, irili ufaklı bu iş yerlerinin üçte ikiden fazlası Türk'lerin mülkiyetinde değildi. Yurt içi pamuklu dokuma tüketiminin yüzde 2'si yerli fabrika, yüzde 23'ü el tezgâhları ve yüzde 75'i ithal ürünleriyle karşılanıyordu. İthal edilen pamuklu dokuma ürünleri, yerli fabrika üretiminin 38 katı civarında idi. İleri Avrupa teknolojisi, Anadolu'un el dokumacılığına da yavaş yavaş yok ediyordu. Türkiye pamuk üretimi-

ne elverişli bir ülkedir. Fakat Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda, insanımızın doğduğu zaman sarıldığı, yaşadığı sürece giydiği ve öldüğü zaman kefenlendiği bezlerin çoğu Türkiye'de üretilmiyordu. Kaput bezi, Anadolu'nun pazar yerlerinde "Amerikan bezi" diye satılıyordu. Birçok yurttaş için, sırtına mintan, ölüsüne kefen bezi bulmak büyük sorundu. Atatürk'ün Sümerbank bez fabrikalarıyla başlattığı Türk dokuma ve konfeksiyon sanayii, bugün kaliteli ürünleriyle, Türk müteşebbislerinin, teknik elemanlarının ve işçilerinin başarılı çalışmalarıyla, Avrupa ve Amerika pazarlarında rahatça rekabet edebilir hale gelmiştir. Dönüm başına elde edilen pamuk miktarındaki büyük artış da, tarım teknolojisinde ve sulamadaki ilerlemenin sonucudur.

1920'lerin Türkiye'sinde, şeker üretecek bir tek fabrika yoktu. İklim sarfları şeker pancarı üretimine elverişli olan Türkiye, şekerini Rusya'dan, Orta Avrupa'dan getirirdi. Bugün, Türk köylüsü şeker pancarı üretiminde, dönüm başına sağlanan verim bakımından dünyanın en ileri ülkeleri düzeyine erişebilmiştir; bugün ülkemizde yalnız şeker pancarı ve şeker değil, bir şeker fabrikasını kurabilmek için gerekli olan makina ve cihazlar da üretilmektedir.

Cumhuriyet döneminin başlarında, köylümüz, kullandığı kazmanın, küreğin sapını ağaçlardan kesip yontar, fakat bunların ucuna takacağı çok basit bir çelik parçası için yabancı ülkelerin mamullerini arardı. Bundan otuz yıl önce bile, Türkiye'de traktör sayısı yok denecek kadar azdı. Ülkemizde traktör, kamyon, otomobil, otobüs üretilmesi şöyle dursun, bu araçların en basit parçaları bile yapılamıyordu. Kısa bir süre öncesine kadar tarlalarına traktör girmeyen Türkiye, bugün -teknoloji transferi yoluyla da olsa- ihtiyacı bulunan traktörleri büyük ölçüde yurt içinde üretebilmektedir. Kamyon ve otomobil yapabilen, bazı Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkelerine motorlu araçlar ihraç edebilen Türkiye, artık yirminci yüzyılın başındaki, hattâ ortalarındaki Türkiye değildir.

Bugün, büyük kapasitede üç ve orta boyda birçok demir-çelik tesisine sahip olan Türkiye, artık demiryollarının yalnız raylarını değil, vagonlarını, hattâ lokomotif-lerini üretebilecek düzeye gelmiştir. Kimyevî gübre, petro-kimya sanayilerini kurmuştur.

1923'te, hattâ daha sonraları, bir torba çimento, basit bir musluk veya birkaç metre su borusu bile imâl edemeyen Türkiye, bugün her çeşit inşaat malzemesini üretmekte, bir kısım ürünlerini yurt dışına satabilmektedir. Bir torba çimento yapmadığı için çimentoyu İngiltere'den, fayansı İspanya'dan, bir tabaka cam üretmediği için pencere camını çeşitli Avrupa ülkelerinden getiren Türkiye, bugün, çimentoyu da, fayansı da ihraç eden, ürettiği camları Avrupa ve Amerika'da pazarlayabilen bir ülke haline gelmiştir. 1923'te bir devlet binası, bir hastane inşa edilirken, yalnız demiri, çimentoyu, sıhhi tesisat malzemesini, boyayı, kiremiti vb. değil, mühendisi, ustayı ve kalifiye işçiyi bile dışarıdan getirmeğe mecbur olan Türkiye, bugün dış ülkelerde büyük bayındırlık işlerinin, dev inşaatların yapımını yüklenemededir.

Öğrencilerin elindeki basit bir kurşunkalemi, silgiyi, kitap ve defter kâğıdını üretmeyen; yalnız dikiş makinesini değil, dikiş ipliğini bile yapamayan; sofradaki bardağı, tabağı, çay-kahve fincanını bile dışarıdan almağa mecbur olan Türkiye artık geçmişte kalmıştır.

Cumhuriyet kurulduğunda elektrik üretimi sifıra yakın olan; bir tek köyünde bile elektrik bulunmayan; hattâ iki veya üçü hariç, bütün il merkezleri elektriksiz olan Türkiye, bugün bütün illerini enterkonnekte elektrik şebekesine bağlayabilmiş, bütün ilçelerini elektrige kavuşturmuş; hattâ illerinin bir çoğunda elektriksiz köy bırakmamıştır. Türkiye'nin her köşesini elektrik enerjisine kavuşturma yolunda büyük mesafe alınmıştır. Sadece, bazı alanlardan birkaç örneğini verdiğimiz ve saymakla bitmeyecek olan bütün bu ilerlemeler yeterli midir? Kesinlikle hayır!...

Cumhuriyet dönemine girerken Türkiye'nin hareket noktası çok gerilerde idi. Bilim, teknoloji ve eğitim alanında, ileri ülkelerle aramızda büyük bir uçurum vardı. Bilim, teknoloji ve çağdaşlaşma hamlesine 1632' de tahta geçen Birinci Petro ile başlayan Rusya, hatta Osmanlı devletinden ayrılan Balkan ülkeleri bile, bu alanlarda Osmanlı devleti ile kıyaslanamayacak kadar ilerde idiler.

Çağdaşlaşma hamlesine 1860'larda başlayan Japonya, Osmanlı devletinden farklı olarak, millî bütünlüğe sahip bir ülke idi; çağdaşlaşma atılımını başlattığı sırada parçalanma değil, yükselme yolunda bulunuyordu; istilâ tehditlerinden uzaktı. Tarih boyunca, dünyada, yabancı istilâsına ve hırsına en çok hedef olan bölge Osmanlı devletinin bulunduğu bölge iken, Japonya, çağlar boyunca dünyanın en az istilâ görmüş köşesinde yer almıştı. Resmî bir devlet dininin bulunmaması, dinin devlet işlerine karışmaması ve çağdaşlaşmaya en küçük ölçüde karşı çıkmaması, Japonya'nın bir başka özelliği idi. Belki de en önemli fark olarak Japonya, daha 1918 de öğrenim çağındaki çocukların % 98'ini okula kavuşturmuş bulunuyordu. Halbuki, 1923'te kurulan Türkiye Cumhuriyeti, çocuklarının % 90'ı okuldan yoksun bir ülke devralmıştı; Üstelik eğitimden yararlanır gibi görünen çok sınırlı sayıdaki evlâtlarımızın büyük çoğunluğu da, çağdaş bilim ve eğitimle hiç ilgisi olmayan medreselere deyam eder durumda idiler. Aşağıda göreceğimiz üzere, Cumhuriyet kurulduğunda, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da hareket noktası çok gerilerde idi. Düşününüz ki, bütün Türkiye'de liselerin dokuzuncu, onuncu, on birinci sınıflarında okuyan öğrencilerin sayısı sadece 1247'den ibaretti... Hiçbir

alandaki yeterli sayıda yetişmiş eleman yoktu. 1911 Trablus ve 1912'deki Büyük Zafer'e kadar, Türk Milleti, üç ayrı kıt'ada ve pek çok cephede âdeta aralıksız savaşmağa mecbur kalmıştı. Cumhuriyet yönetimi, bir uçtan bir uca harap, insan gücü kaynakları erimiş, üstelik Osmanlı döneminin dış borçlarının bir kısmını ödemeğe mecbur, yoksul ve bitkin bir ülke devralmıştı. Kurtuluş Savaşı destanı bu şartlar içinde yaratılmıştı. Türk Milleti,; bilim ve teknoloji atılımını da, bu güçlükler içinde başlatmağa mecburdu.

Bütün bu gerçekler ve güçlükler göz önünde tutulursa, Türkiye'nin cumhuriyet döneminde yaptığı atılımın önemi ye değeri daha iyi anlaşılır. Hareket noktasının ne olduğu iyi bilirse, Türkiye Cumhuriyetinin sağladığı başarılar küçümsenemez. Ancak, Atatürk Türkiye'sinin evlâtları, sağlanan başarıyı hiçbir şekilde yeterli göremezler. Önümüzde, aşılması gerekli çetin ve uzun yollar bulunduğunu da bilmelidirler. Atatürk'ün, daha Cumhuriyetin Onuncu yılında söylediği gibi "az zamanda çok ve büyük işler yaptık" diye sevinsek bile, hemen bu cümlemin ardından büyük önderin söylediği şu sözleri de hatırlamamız gerekir: "Fakat yaptıklarımızı asla yeterli görmeyiz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz. Yurdumuzu dünyanın en bayındır ve en medenî ülkeleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah vasıta ve kaynaklarına

sahip kılacağız. Millî kültürümüzü çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız... Daha az zamanda, daha büyük işler başaracağız. Bunda da muvaffak olacağımıza şüphem yoktur. Çünkü Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir. Çünkü Türk milleti, millî birlik ve beraberlik içerisinde güçlükleri yemesini bilmiştir. Ve çünkü, Türk milletinin yürümekte olduğu ilerleme ve medeniyet yolunda, elinde ve kafasında tuttuğu meş'ale, müsbet ilimdir". Bilim ve teknoloji yarışının hızlanarak sürüp gittiği dünyamızda, Atatürk'ün Cumhuriyeti emanet ettiği gençlere düşen görev bu bilim meş'alesine sahip çıkmaktır.

Hiç şüphe yok ki, Cumhuriyet gençliği, Atatürk'ün ne derecede elverişsiz şartlar içinde ne kadar büyük güçlükleri aştığını hatırlayarak, onun engin yurtseverliğinden ve aydınlık düşüncelerinden ilham alarak, çağdaş bilim ve teknolojiye egemen olacak, en çetin güçlükleri yenecektir.

Turhan Feyzioğlu

Atatürk Araştırma Merkezi Üyesi



CUMHURİYETÇİLİK

Birçok yazarlar, cumhuriyeti hem bir devlet şekli, hem bir hükümet şekli olarak kabul etmektedirler. Devlet şekli olarak cumhuriyet, egemenliğin bir kişi veya zümreye değil, toplumun tümüne ait olduğu bir devleti ifade eder. Devlet şekillerinin tasnifinde kullanılan başlıca kriterlerden biri egemenliğin kaynağı olduğuna göre, cumhuriyetin bu anlamda bir devlet şekli olduğuna şüphe yoktur. Ancak cumhuriyet, aynı zamanda bir hükümet (devlet yönetimi) şekli olarak da kabul edilebilir. Bu anlamda cumhuriyet, başta devlet başkanı olmak üzere, devletin başlıca temel organlarının seçim ilkesine göre kurulmuş olduğu, özellikle bunların oluşumunda ve raset ilkesinin rol oynamadığı bir hükümet sistemini anlatır. Böylece cumhuriyet, seçim ilkesine dayanan bir hükümet sistemi anlamını taşımaktadır. Aslında, devlet ve hükümet şekli olarak cumhuriyet kavramlarının birbirleriyle çok yakından ilgili olduğu açıktır. Egemenliğin siyasî toplumun tümünde (millî bir devlette bu siyasî toplum elbette bir millettir) olduğu bir sistemde, devletin temel organlarının millet iradesinin ifadesi olan seçimlerle oluşması tabiidir. Aynı şekilde, devletin temel organlarının seçimden çıktığı bir sistem, millî egemenlikten veya halk egemenliğinden başka bir ilkeye dayanamaz.

Türkiye'de Cumhuriyeti ilân eden 29 Ekim 1923 tarihli "Teşkilâtı Esasiye Kanununun Bazı Mevaddının Tavzihen Tadiline dair Kanun," "Türkiye Devletinin şekli-i Hükümeti, Cumhuriyettir" demek suretiyle, cumhuriyeti bir hükümet şekli olarak vasıflandırmıştı. 1924 tarihli Anayasa ise, "Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir" diyerek, cumhuriyete bizzat daha doğru olarak bir devlet şekli niteliğini vermiştir. Cumhuriyet, daha sonraki Anayasalarımızda da bir devlet şekli olarak ifade edilmiş ve Cumhuriyet ilkesinin modern Türkiye bakımından taşıdığı büyük ve tarihî önem

dolayısıyla, bu ilkenin bir Anayasa değişikliği ile bile değiştirilemeyeceği ve değiştirilmesinin teklif dahi edilemeyeceği hükme bağlanmıştır (1924 Anayasası, m.102; 1961 Anayasası, m.9; 1982 Anayasası, m.4).

Görülüyor ki, Cumhuriyetçilik ilkesi Atatürk'ün devlet anlayışının temellerinden birini oluşturduğunu gördüğümüz millî egemenlik ilkesiyle çok sıkı ilişki içindedir ve onun tabî bir sonucudur. Gerçi günümüzün Batı anayasal monarşilerinde, hükümdarın devletin ve milletin birliğini temsil eden bir sembolden ibaret hale geldiği, bu ülkelerde etkin siyasî iktidarın tümüyle halk tarafından seçilen devlet organları tarafından kullanıldığı bir gerçektir. Bu sebeple, egemenliğin kaynağı hakkındaki teorik düşünceler ve biçimsel kurallar ne olursa olsun, bu tür rejimlerde de millî egemenlik ilkesinin gerçekleşmiş sayılacağı ileri sürülebilir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin 8 Kasım 1924 tarihli birleşimindeki gensoru görüşmelerinde Mahmut Esat (Bozkurt) Bey tarafından ileri sürülen ve Atatürk'ün Nutuk'ta tasviple değindiği şu görüşler de benzer niteliktedir: "Hâkimiyeti milliye başka bir meseledir. Cumhuriyet, meşrutiyet, mutlakiyet-i idare, istibdat, yine başka birer meseledir. Bir kısmı eşkâl-i hükümettir. Diğeri milletin iradesinin infaz ve tatbiki-dir. Bu dört şekil içinde, muhtelif şekilde, hâkimiyeti milliyenin tatbik edildiğini görmekteyiz. Hattâ istibdat-ta bile bir parça vardır. Meşrutiyette biraz daha fazla, cumhuriyette daha fazla, binaenaleyh bu noktada bu iki şeyi karıştırmamak lâzımdır. Hâkimiyeti milliye cumhuriyetin tekâmülü demek değildir. Çünkü hâkimiyeti milliye şekil değildir. Ruh ve esas meselesidir."





Bununla birlikte, millî egemenliğin en mükemmel şekilde gerçekleştirilebileceği devlet şeklinin, devlet başkanı da dahil olmak üzere, devletin bütün temel organlarının halk tarafından seçildiği bir cumhuriyet olması gerektiği açıktır.

Millî egemenlikle cumhuriyet ilkesi arasındaki bu yakın ilişki gözönüne alındığında, Anadolu'da millî egemenliğe dayanan ve millet iradesinden kaynaklanan bir rejimin kurulduğu anda, onun aslında bir cumhuriyet niteliği taşıdığını kabul etmek gerekir. TBMM Hükümeti, adı henüz konmamış bir Cumhuriyetten başka birşey değildi. Cumhuriyetin ilânına ilişkin TBMM görüşmelerinde milletvekili Abdurrahman Şeref Bey, bunu çok güzel ifade etmiştir: "Eşkâli hükümetin tadadma lüzum yok. Hâkimiyet bilâkaydüşart milletindir dedikten sonra kime sorarsanız sorunuz, bu, cumhuriyettir. Doğan çocuğun adıdır. Ama, bu ad, bazılarına hoş gelmezmiş, varşın gelmesin."

Şüphesiz, bir devletin adının cumhuriyet olması ve başında da veraset yoluyla iktidara gelmiş olmayan bir devlet başkanının bulunması, mutlaka o devletin millî egemenlik ilkesine dayanan "demokratik" bir rejime sahip olduğunu göstermez. Kendisini cumhuriyet olarak vasıflandırdığı halde, gerçekte ne millet egemenliği ile ne demokrasi ile hiç ilgisi olmayan devletlerin, tarihte de bugün de pek çok Örnekleri vardır. Oysa, Atatürk'ün Cumhuriyetçilik anlayışı, sadece hükümdarlığın reddi anlamına gelen cumhuriyetçilik değil, fakat demokratik cumhuriyetçiliktir. Atatürk'e göre "demokrasi prensibinin en asrı ve mantıkî tatbikini temin eden hükümet şekli, cumhuriyettir. Cumhuriyette son söz, millet tarafından müntehap (seçilmiş) meclistedir. Millet namına her türlü kanunları o yapar. Hükümete itimat eder ve onu iskat eder... Cumhuriyette, Meclis, Reiscumhur ve hükümet, halkın hürriyetini, emniyetini ve rahatını düşünmek ve temine çalışmaktan başka bir şey yapamazlar. Çünkü bunlar bilirler ki, kendilerini iktidar ve salâhiyet mevkiine, muayyen bir zaman için, getiren irade ve hâkimiyetin sahibi olan millettir; ve yine bunlar bilirler ki, iktidar mevkiine, saltanat sürmek için değil, millete hizmet için getirilmişlerdir. Millete karşı vaziyet ve vazifelerini suiistimal eyedikleri takdirde, şu veya bu tarzda, millî iradenin, kendi haklarında dahi tecellisine maruz kalabilirler."

Klâsik devlet nazariyecileri, her devlet şeklinin, kendisine uygun bir davranış ilkesine, bir prensibe dayandığını, bu ilkeye uyulmadığı takdirde devletin bozulacağını ve çöküntüye gideceğini ileri sürmüşlerdir. Bu prensiplere, çağdaş siyasal bilim terminolojisine uygun olarak, bir siyasî rejimin dayandığı temel siyasî değerler sistemi adı da verilebilir. Bu konuda derin gözlemlerde bulunmuş olan ünlü Fransız düşünürü Montesquieu'ye göre, despotizmin (istibdat) prensibi korku, monarşinin prensibi şeref, demokrasinin (cumhuriyet) prensibi ise, fazilettir.' Atatürk, üstün sezgisiyle, Cumhuriyetin dayandığı ahlâkî prensibin "fazilet" olduğunu şu sözleriyle ifade etmiştir: "Cumhuriyet nedir ve sultanlıktan farkı nedir? Cumhuriyet, fazileti ahlâkiyeye müstenit bir idaredir. Cumhuriyet fazilettir. Sultanlık korku ve tehdide müstenit bir idaredir. Cumhuriyet idaresi faziletli ve namuskâr insanlar yetiştirir. Sultanlık korkuya, tehdide müstenit olduğu için korkak, zelim, sefil, rezil insanlar yetiştirir. Aradaki fark

bunlardan ibarettir."

Cumhuriyet ile monarşi arasındaki temel değer ve zihniyet farklarından biri de, cumhuriyetin "vatandaşlık," monarşinin ise "uyruklu" (tâbiyet) kavramlarına dayanmasıdır. Ne kadar sınırlandırılmış ve anayasallaşmış olursa olsun, her monarşide geçmişten kalan ve çağdaş eşitlik anlayışıyla bağdaşmayan birtakım ayrıcalık kalıntıları vardır. Meselâ monarşilerde hükümdarın şahsı, kutsal ve sorumsuz sayılır. Hükümdarın suç işleyemeyeceği ve hata yapmayacağı varsayılır. Demokratik rejimin beşiği İngiltere'de bile bu ilke, "Kral hata yapamaz" (the King can do no wrong) vecizesiyle ifade edilir. Cumhuriyet ise, bütün vatandaşların eşitliği ve devlet yönetimine eşit olarak katılmaları temeline dayanır. Cumhuriyette devlet, vatandaşların ortak iradelerinin ürünüdür. Türkiye Cumhuriyetinin her türlü eşitsizliğe ve ayrıcalığa karşı oluşunu, aşağıda halkçılık ilkesini incelerken ayrıntılı olarak göreceğiz.

Prof. Dr. Ergun ÖZBUDUN

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi





CUMHURİYET BAYRAMI - GÜZEL SÖZLER

Demokrasi ilkesinin en yeni ve akılcı uygulamasını sağlayan hükümet biçimi cumhuriyettir.

Türk ulusunun yaratılışına en uygun olan yönetim cumhuriyettir.

Cumhuriyet erdeme dayanan bir yönetimdir.

Cumhuriyet düşünce, beden ve bilim bakımından güçlü koruyucular ister.

Adres: Millet Caddesi Derviş
Paşa Sokak No:1 Çapa
Fatih - İstanbul

Telefon: 0 0 (212) 632 02 66
Faks: : 0 (212) 586 42 93
E-posta: 964180@meb.k12.tr
İnternet adresi :
<http://www.sehremini.k12.tr>

Bu bülten Kültür-Edebiyat,
Yayın ve İletişim
Kulüplerinin yayımıdır.



CUMHURİYET

Batı dillerinde cumhuriyetin karşılığı, ulusun kendisini yönetmesi anlamına gelir. Cumhuriyet rejiminde iki unsur çok önemlidir:

- a- İdare edilenler
- b- İdare edenler

Bu iki unsurun sahip olması gereken özelliklerin başında dürüstlük gelir. Cumhuriyet rejiminde her iki tarafında dürüst ve namuslu olması gerekir. Rejimin demokrasi platformuna oturtulması şarttır.

Cumhuriyet, ulusun vatan ve hukuka sevgisi ve içten bağlılığı ile yaşatılmalıdır. Bu nedenle cumhuriyete hayat veren damarların başında demokrasi gelir. Gerçek cumhuriyet rejimlerinde sistemin demokrasi ile olan ilişkisi çok önemlidir. Çünkü iç ve dış tehlikelere karşı cumhuriyet kendisini sert ve katı bir şekilde ama demokrasinin gerekleri içinde koruyacaktır. Bunların dışına çıkılmaması gereklidir, aksi takdirde demokrasi ile cumhuriyet arasında kopukluk başlar. Bundan da en büyük zararı cumhuriyet rejimi görür. Onun için cumhuriyet yöneticileri daima uyanık ve gözleyici durumda olacaklardır.

Demokrasiyi benimsemiş siyasi rejimlerdeki cumhuriyetlerde özgürlüklerin kullanılma alanları, demokrasinin kuralları ile sınırlandırılmıştır. Demokratik sistem ile idare edilen cumhuriyetlerde hiç kimsenin sınırsız hak ve hukuku yoktur. Sınırsız hak ve hukukun olduğu rejimlere de demokrasi veya cumhuriyet denemez. Çünkü demokrasilerde ve demokratik cumhuriyetlerde kişilerin ve dolayısıyla toplumların

özgürlükleri hukuk yolu ile güvence altına alındığı gibi, bunların sınırları da adaletin kalem ile çizilmiştir. Bu kısa açıklamadan sonra Atatürk'ün cumhuriyet ve devlet anlayışına değinelim.

Atatürk, kurmuş olduğu genç Türk devletinin yapısını 29 Ekim 1923 tarihinde cumhuriyetin temelleri üzerine otururken, en kısa zaman da bunun gereği olan demokrasiye geçileceğini öngörüyordu. O da siyasi alanda demokrasinin çok partili sistemle gerçekleşeceğini bilincindeydi.

Atatürk'ün zamanımızdan yaklaşık üç çeyrek asır evvel cumhuriyet için söyledikleri, bugün hala bazı batı ülkelerin elde etmeye çalıştıkları düşüncelerdir. O söylediklerimi bilimsel bir temel üzerine oturtmamış olsaydı, bu kadar zaman sonra düşünceleri hala güncelliğini koruyabilir miydi? Atatürk sadece bilgili bir asker, uzak görüşlü bir devlet adamı değil aynı zamanda gerçek bir düşünürdü. Ayrıca sadece düşünce üretmekle kalmamış, bu düşünceleri gerçekleştirerek, üçüncü dünya ülkelerine bağımsızlığın ve kurtuluşun yolunu da göstermiştir. Bugün bağımsızlık savaşı veren pek çok ülkede Atatürk adı hala bir bayrak gibi dalgalanıyorsa nedeni burada aramak doğru olur.

29 Ekim 1923 günü ilan edilen cumhuriyetin alt yapısını Atatürk aşama aşama nasıl hazırlamıştı ?

Cumhuriyeti adaletli bir adalet sistemi koruyacaktı. Cumhuriyetin genç kuşakları çağ dışı kara kafalılar tarafından değil,

aydın bağımsızlık ve hürriyetin değerini bilen aydın kafalı öğretmenler tarafından yetiştirilecektir. İmparatorluktan kalan mantık dışı ne varsa hepsi kaldırılacak, cumhuriyetin temelini müspet ilim oluşturacaktır. Cumhuriyetin yalnızca kanunlar ile, devlet zoru ile ve yasaklarla korunamayacağını bilincinde olan Atatürk, onun gerçek değerini anlayabileceğini söyleyebilmiştir.

Geçen zaman içerisindeki olaylar bu ileri görüşlü devlet adamının ve düşünürünün ne denli haklı olduğunu göstermiştir. Bilgisiz ve bilinçsiz bir halk topluluğunun ulus olma hakkına sahip olamayacağını vurgulayan Atatürk, ulusun bilinçlendiği oranda hak ve hukukuna sahip çıkacağını biliyordu. Bu nedenle eğitim ve kültüre çok önem vermiştir. Onun, bir bakıma kültürü, cumhuriyetin temellerinden biri olarak görmesindeki neden budur.

Atatürk'e göre sadece cumhuriyete sahip olmak yeterli değildir. Ona layık olmak da gereklidir. Bunun içinde gereken yol gene eğitimden geçiyordu.

Hürriyet ve bağımsızlığın kıymetini, erdemli ve özverili, çağdaş eğitim almış olan gençler, savaş alanlarında bu uğurda şehit düşen askerlerden çok daha iyi bilebilirlerdi Bağımsızlık; hürriyet, cumhuriyet bundan böyle savaşarak değil, bunları değeri bilinerek korunacaktı. Onun için kılıçla elde edilen zaferler, siyasi, ekonomik, kültürel zaferlerle taçlandırılmalıydı.